

www.nfunorge.org
Adresse: Postboks 8954, Youngstorget
0028 Oslo
E-post: post@nfunorge.org
Telefon: 22 39 60 50
Telefaks: 22 39 60 60
www.nfunorge.org

Oslo, 10.08.2016

Innspill til Norges femte og sjette rapportering til FN's barnekomité

Norsk Forbund for Utviklingshemmede (NFU) takker for muligheten til å komme med innspill til statens rapport til FN's barnekomité før den ferdigstilles og sendes FN.

Norsk Forbund for Utviklingshemmede (NFU) er en menneskerettighetsorganisasjon som både arbeider for full deltakelse og likeverd, og mot diskriminering. NFU skal ivareta interessene til mennesker med utviklingshemning og deres familier ovenfor sentrale, regionale og lokale myndigheter. NFU har 8200 medlemmer.

Vi vil innledningsvis bemerke at utkastet til rapport bærer preg av en beskrivelse av hvilke tiltak og lovendringer som er satt i verk. Vi savner imidlertid en nærmere beskrivelse av virkningene av de ulike tiltakene, og hvorvidt tiltakene faktisk har styrket barns rettigheter.

Vi har noen merknader til følgende bestemmelser, og peker på utfordringer vi mener rapporten burde svare på:

1. Generelle gjennomføringstiltak

Informasjon om barnekonvensjonen til barn i skolen

Informasjon om FNs barnekonvensjon inngår ikke i kompetansemålene på alle nivåene i grunnskole og videregående skole slik komiteen anbefalte i sine merknader i 2010. Samtidig vet vi at antallet elever som tas ut i egne spesialgrupper har økt betydelig de siste årene.¹ En av ni elever får spesialundervisning.² Dette innebærer

---

¹ For eksempel St meld nr. 18 (2010-2011) *Læring og mestring*. Se også Thomas Nordahl og Rune Sarroma Hausstätter (2009) *Spesialundervisningens forutsetninger, innsatser og resultater. Situasjonen til elever med særskilte behov for opplæring i grunnskolen under Kunnskapsløftet*, Høgskolen i Hedmark.

² Utdanningsspillet 2013.

at de i stor grad er frikoblet fra de ordinære læreplanene.³ Barn som får spesialundervisning kan dermed gå gjennom hele skoleløpet uten å ha fått opplæring i menneskerettigheter og barnrettigheter.

2. Generelle prinsipper

Barnets beste

FNs barnekomité oppfordrer Norge til å synliggjøre prinsippet i *all* lovgivning som kan ha innvirkning på barn.⁴ Prinsippet om barnets beste er imidlertid ikke presisert i sentrale lover for funksjonshemmede barn og unge.⁵

Barns rett til å bli hørt

Det finnes lite forskning på oppfyllelse av funksjonshemmede barns rett til å bli hørt, deltagelse og medvirkning. Eksisterende forskning gir grunn til å tro at disse barna i mindre grad enn andre barn får oppfylt sin rett til å bli hørt.⁶ For eksempel involveres funksjonshemmede barn i liten grad i beslutninger som angår dem i spesialisthelsetjenesten⁷ og i skolesektoren.⁸

---

³ <http://lovdata.no/lov/1998-07-17-61/§5-5>

⁴ FNs Barnekomité: Concluding Observations: Norway (2010), avsnitt 17-18.

⁵

<http://www.nfunorge.org/Global/Nyheter%20NFU%20sentral/Dokumenter/Sivilsamfunnets%20rapport.pdf> (se side 16) Eksempel på aktuelle lover: <https://lovdata.no/lov/1998-07-17-61>
<https://lovdata.no/lov/2011-06-24-30> <https://lovdata.no/lov/1999-07-02-63>

⁶

<http://www.nfunorge.org/Global/Nyheter%20NFU%20sentral/Dokumenter/Sivilsamfunnets%20rapport.pdf> (se side 16)

⁷ Wenche Bekken: *The role of objects in understanding children's participation in paediatric rehabilitation*, Scandinavian Journal of Disability Research, 04 Apr 2013. Studien er en del av et tverrfaglig forskningsprosjekt ved Høgskolen i Oslo og Akershus «Snakk med oss» - som retter fokus mot barns deltagelse i hverdagsliv og i profesjonell praksis knyttet til barnevern, skole og habilitering.

Rapporten *Ungdom og medvirkning: Brukarmedverking for ungdom i helsevesenet* (2014) Unge Funksjonshemmede, på

<http://www.ungefunksjonshemmede.no/politikk/brukarmedverking/brukarmedverking-i-helsevesenet> viser både positive og negative erfaringer.

Barnekomiteen kritiserte Norge for å ha 12 års grense for å bli hørt: CRC/C/NOR/CO/4, side 5: *The Committee regrets that children have the right to be heard regarding health issues only after the age of 12.*

⁸ Mona Asbjørnslett, Gunn Helene Engelsrud og Sølvi Helseth (2014): *Inclusion and participation in everyday school life: experience of children with physical (dis)abilities.*

International journal of Inclusive Education, Vol 19, Issue 2, 2015. Her ble 39 norske barn med nedsatt funksjonsevne intervjuet om deres erfaringer med egen skolehverdag. De fortalte at de sjelden fikk muligheten til å delta i formelle møter hvor de kunne påvirke egen undervisning eller individuell støtte, se

<http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13603116.2014.916353#abstract>

Barn med nedsatt funksjonsevne medvirker i liten grad i kommunale beslutningsprosesser. I en spørreundersøkelse oppga 85 prosent av de 127 kommunene som svarte, å ha egne ungdomsråd, selv om egne medvirkningsorgan for barn og unge ikke er lovpålagt. Imidlertid hadde bare seks kommuner representanter fra funksjonshemmedes organisasjoner i ungdomsrådet.⁹

Kapittel 5 Vold mot barn

Beskyttelse mot seksuelle utnyttning og seksuelt misbruk

Det foreligger lite forskning og statistikk på forekomst og omfanget av vold og seksuelle overgrep mot funksjonshemmede barn og unge.¹⁰ Det foreligger ingen systematisk registrering av vold og overgrep av barnevern, politi eller barnehus. Funksjonshemmede barn og unges bruk av hjelpetjenester som krisesentertjenester, støttesentre mot incest, alarmtelefonen og barnehus er ukjent. Manglende statistikk gjør det vanskelig å vurdere om iverksatte tiltak sikrer at vold og misbruk oppdages, etterforskes og eventuelt straffefølges.¹¹

Kapittel 6. Familie og alternativ omsorg

Retten til familiemiljø og veiledning fra foreldre/foresatte tilpasset barnets gradvise utvikling under barnets utøvelse av rettigheter i konvensjonen (art. 5)

Barn fratatt sitt familiemiljø (art. 20)

Barn og unge under 18 år som bor eller får avlastning i barnebolig,¹² tilbringer større eller mindre del av oppveksten i institusjon med andre omsorgspersoner enn sine foreldre.¹³ Antall barneboliger har økt.¹⁴ Tall fra 2011 viser at ca. 250 barn bodde fast

---

⁹ Unge Funksjonshemmede (2012): *Ungdom og medvirkning: Notat om kommunale råd for funksjonshemmede*. Se <http://www.ungefunksjonshemmede.no/politikk/brukermedvirkning>

¹⁰ <http://nfunorge.org/no/Om-NFU/NFU-bloggen/Overgrep-overfor-mennesker-med-utviklingshemning/>

¹¹ Se for eksempel <http://www.altaposten.no/lokalt/nyheter/article10270238.ece> på en sak som ble henlagt og <http://www.f-b.no/frederikii/fbdirekte/nyheter/to-unge-gutter-tiltalt-for-a-ha-dyttet-rullestolbruker-ned-en-trapp/s/5-59-132083> hvor det er tatt ut tiltale.

¹² Forskrift om kommunal helse- og omsorgsinstitusjon, FOR-2011-12-16-1254

¹³ Se Randi Sigurdson, Plassering av barn i barnebolig – krenkelse av barns menneskerettigheter, FAB 2011-3 på http://www.buudir.no/Bibliotek/RettsdataStartPage/Rettsdata/?grid=gFAB2011z2D3z5FSIGUR_DSEN og Linnea Sophie Saatvedt Om barnets stilling i saker om avlastningsbolig og barnebolig for barn med nedsatt funksjonsevne. Masteroppgave i rettsvitenskap ved juridisk fakultet UiO, april 2014.

¹⁴ Nordlandsforskning - NF-arbeidsnotat nr. 1003/2007 Barnebolig - beste eller nest beste alternativ?

i barnebolig og at det var ca. 1000 avlastningsplasser der.¹⁵ En undersøkelse fra 2007 viste at foreldrenes primære ønske var at barnet skulle bo hjemme, men på grunn av utilstrekkelige og ikke-tilpassede tjenester, fremsto barnebolig til slutt som eneste alternativ.¹⁶

Tilsyn med barn som er fratatt sitt familiemiljø

Komiteen anbefalte at partene viderefører sitt arbeid med å sikre tilstrekkelig tilsyn med barn som er plassert i institusjoner. Når det utføres tilsyn avdekkes det jevnlig lovbrudd.¹⁷¹⁸ Likevel utføres det ikke jevnlig tilsyn med institusjoner hvor barn er plassert i institusjoner.¹⁹

Kapittel 7 Nedsatt funksjonsevne, grunnleggende helse og velferd

Rettigheter for barn med nedsatt funksjonsevne (art. 23)

Mange familier med funksjonshemmede barn opplever at de ikke får nødvendig informasjon, tjenester og støtte.²⁰ I 2012 mente fire av ti foreldre til funksjonshemmede barn at behovet for avlastning ikke var dekket. Seks av ti foreldre mente at behovene for støttekontakt og fritidsassistent ikke var tilstrekkelig dekket.²¹ Foreldre er kritiske til barrierer i prosessen fram til tjenestene blir innvilget. I kontakt med hjelpeapparatet opplever de dårlig informasjon om ulike hjelpetiltak og regelverk, et fragmentert og uoversiktlig hjelpeapparat og lange prosesser ved søknader og klager på avslag om ytelser og tjenester. Dette fører til at barn med nedsatt funksjonsevne faller utenfor, til tross for at FNs barnekomite uttrykte

---

http://www.nordlandsforskning.no/getfile.php/Dokumenter/Arbeidsnotater/2007/Notat_1003_2007.pdf

¹⁵ Prop. 91 L (2010-2011) Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. (helse- og omsorgstjenesteloven) s. 150-151.

¹⁶ Nordlandsforskning - NF-arbeidsnotat nr. 1003/2007 Barnebolig - beste eller nest beste alternativ?

¹⁷ <https://www.helsetilsynet.no/no/Tilsyn/Tilsynsrapporter/Troms/2015/Tromso-kommune-Selnes-barne-avlastningsbolig--helse-omsorgstjenester-barn-og-unge-2015/>

¹⁸ <https://www.helsetilsynet.no/no/Tilsyn/Tilsynsrapporter/More-Romsdal/2016/Kristiansund-kommune-helse--og-omsorgstjenester-til-barn-i-barne--og-avlastningsboliger-2015/>

¹⁹ <http://nfunorge.org/Om-NFU/NFU-bloggen/1-skyggen-av-Villa-Eik/>

²⁰ Se Tøssebro og Wendelborg (red), Oppvekst med funksjonshemming - Familie livsløp og overganger, 2014.

²¹ Kittelsaa, Anna og Jan Tøssebro (2014): *Foreldrenes erfaringer med hjelpeapparatet*. Kapittel 7 i Jan Tøssebro og Christian Wendelborg (red). Oppvekst med funksjonshemming. Gyldendal akademisk.

bekymring for dette i forrige rapportering.²² Gjentatte søknads- og klageprosesser skaper en skjevfordeling av ytelser til fordel for de utholdende.²³ Vi savner informasjon om hvordan staten vil sikre likebehandling av ytelser og tjenester uavhengig av bostedskommune.

Retten til en tilstrekkelig levestandard og redusere fattigdom og ulikhet

Forskning viser at én av tre foreldre til funksjonshemmede barn mener at funksjonsnedsettelsen påvirker økonomien negativt.²⁴ Videre oppgir en større andel foreldre til funksjonshemmede barn å ha vansker med å betale løpende og/eller uforutsette utgifter enn andre foreldre.²⁵

Utdanning, fritid og kulturelle aktiviteter

Retten til utdanning (art. 28)

Bokstav b:

De fleste elever med utviklingshemning får ingen formell utdanning ettersom de er fritatt fra karakterer. Dette innebærer at de blir utelukket fra høyere utdanning. Andre ordninger, eksempelvis lærekandidatordningen, er lite brukt.²⁶

Bokstav c:

Riksrevisjonens rapport om spesialundervisning i grunnskolen viser brudd på opplæringsloven i kommunene. Saksbehandlingstiden i PP-tjenesten er for lang. Enkeltvedtak beskriver i liten grad innholdet i, organiseringen av eller omfanget av hvilket opplæringstilbud skolen skal gi. Undersøkelsen viser betydelige svakheter i kommunenes saksbehandling ved vurdering av behovet for spesialundervisning og ved tildeling, planlegging og oppfølging av spesialundervisningen.²⁷ En tilsynsrapport om videregående skoler i Rogaland fylke i 2014 viser samme resultat.²⁸ Kvaliteten på

---

²² <http://forskning.no/funksjonshemming-skole-og-utdanning/2016/03/funksjonshemmede-unge-faller-mer-og-mer-utenfor>

FNs Barnekomité: Concluding Observations: Norway (2010),

²³ Ibid.

²⁴ Tøssebro, Jan og Veronika Paulsen: *Foreldres deltakelse i arbeids- og samfunnsliv*. Kapittel 6 i Jan Tøssebro og Christian Wendelborg (red). *Oppvekst med funksjonshemming*. Gyldendal akademisk, 2014

²⁵ Ibid.

²⁶ Gjertsen, Hege og Terje Olsen (2013): *Broer inn i arbeidslivet*, Nordlandsforskning, notat nr. 1003/2013 se

http://nordlandsforskning.no/images/stories/filarkiv/publikasjoner/2013/Notat_1003_2013.pdf

²⁷ Dokument 3:7 (2010-2011) *Riksrevisjonens undersøkelse av spesialundervisningen i grunnskolen*

²⁸ Se <http://www.nfunorge.org/no/Nyheter/Specialundervisning-i-videregaende-skole/> og <http://fylkesmannen.no/Documents/Dokument%20FMRO/Endelig%20tilsynsrapport%202014.>

spesialundervisningen varierer.²⁹ Ca. 40 prosent av spesialundervisning gis av ufaglærte assistenter.³⁰

Bokstav e:

Støttetiltak i skolen klarer ikke alltid å gi elever med funksjonshemming en fullverdig sosial utvikling. Forskning viser at barn med fysiske funksjonsnedsettelse har større grad av mistriivsel på skolen og svakere skoleprestasjoner enn et tilfeldig utvalg andre barn.³¹ Nå er det også vedtatt at kommunen skal kunne velge hvilken barnehage barn med nedsatt funksjonsevne skal gå i.³² Dette kan føre til økt utenforskap og mindre forståelse blant jevnaldrende for hva nedsatt funksjonsevne er.

Formålet med utdanning og kvalitetskrav (art. 29)

Bokstav d

Funksjonshemmede barn og unge får ofte opplæring på andre steder enn andre elever,³³ idet segregerte tilbud og ordninger øker i omfang.³⁴ Antallet elever som tas ut i egne spesialgrupper har økt betydelig de siste årene.³⁵ En av ni elever får spesialundervisning.³⁶ En studie foretatt i 36 kommuner viser at 33 prosent av disse kommunene har forsterkede enheter på barnetrinnet og 45 prosent på ungdomstrinnet. Det innebærer en høy grad av segregering.³⁷ En

---

[pdf](#)

²⁹ F. eks. Hausstätter, Rune og Nordahl, Thomas i *Reformtakter. Om fornyelse og stabilitet i grunnopplæringen*. Universitetsforlaget 2013.

³⁰ Ogden, Terje: *Atferdsproblemer og myter om den inkluderende skolen*. Bedre skole nr. 4, 2012

³¹ Wendelborg, Christian: Barrierer mot deltakelse. NTNU Samfunnsforskning 2010 og Finnvold, Jon Erik: «Langt igjen? Levekår og sosial inkludering hos menneske med fysiske funksjonsnedsettelse», NOVA-rapport nr. 12/13

³² <http://nfunorge.org/Nyheter/Diskriminering-av-barn-med-funksjonsnedsettelse/>
<http://nfunorge.org/Nyheter/Likestilling-også-for-barn-med-funksjonsnedsettelse/>

³³ Wendelborg, Christian: Barrierer mot deltakelse. NTNU Samfunnsforskning 2010 og Wendelborg, C. og Tøssebro, J. (2010): *Marginalisation processes in inclusive education in Norway – a longitudinal study of classroom participation*. *Disability and Society*, 25 (6), 701-714: «Forestillingen om at vi har en inkluderende skole kan i seg selv være den største hindringen på veien til en inkluderende skole».

³⁴ Kermit, Patrick et al (2014): En av flokken? Inkludering og ungdom med sansetap – muligheter og begrensninger, Statped/ NTNU Samfunnsforskning

³⁵ For eksempel St meld nr. 18 (2010-2011) *Læring og mestring*. Se også Thomas Nordahl og Rune Sarroma Hausstätter (2009) *Spesialundervisningens forutsetninger, innsatser og resultater. Situasjonen til elever med særskilte behov for opplæring i grunnskolen under Kunnskapsløftet*, Høgskolen i Hedmark.

³⁶ Utdanningsspeilet 2013.

³⁷ Rapporten *Hvorfor blir det sånn? Kartlegging av hvordan kommuner organiserer opplæring for elever med funksjonsnedsettelse og lærevansker*, Norges Handikapforbund Oslo,

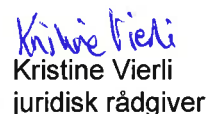
spørreundersøkelse for videregående skoler avdekker at spesialundervisningen i all hovedsak skjer utenfor ordinære klasser.³⁸ Dette innebærer at både elevene som blir holdt utenfor klassen, og elevene i klassen mister sosial kompetanse. Hva har staten gjort for å sikre at alle barn uansett funksjonsnivå får undervisning i et inkluderende skolemiljø?

Retten til hvile, fritid, lek og fritidsaktiviteter (art. 31)

Barn med nedsatt funksjonsevne møter mange barrierer i form av manglende fysisk tilgjengelighet, økonomiske og menneskelige ressurser, transport og mangel på informasjon som hindrer dem å delta i kultur, fornøyelser, friluftsliv og idrett. Barrierene er også sosiale, som undervurdering av mestringsevne, kompetanse og fordommer i omgivelsene. Det er manglende bruk av tolk på teater og andre offentlige arrangementer. Personer som bruker rullestol får ikke sitte sammen med resten av familie og venner på arrangementer fordi det ikke er mulig å bestille billetter sammen og det er ofte egen inngang og egne plasser for personer i rullestol.³⁹ Vi savner derfor mer informasjon om hvordan disse utfordringene imøtegås i praksis.

Med vennlig hilsen,

Vibeke Seim-Haugen
generalsekretær

Kristine Vierli
juridisk rådgiver

---

november 2013, som er en kartlegging av hvordan 36 ulike kommuner organiserer opplæring for elever med funksjonsnedsettelse.

³⁸ Gjertsen, Hege og Terje Olsen (2013): *Broer inn i arbeidslivet*, Nordlandsforskning, notat nr. 1003/2013 se

http://nordlandsforskning.no/images/stories/filarkiv/publikasjoner/2013/Notat_1003_2013.pdf

³⁹ Erfaringsbasert kunnskap, funksjonshemmedes organisasjoner.